

Трансценденталната установка на Хусерловата феноменология

„Логически изследвания“ донася голяма популярност на Едмунд Хусерл / 1859 – 1938 / . Произведението се състои от три тома – две части – 1900 и 1901 г. Хусерл е един от най – влиятелните мислители на двадесети век , основоположник на феноменологията , разглеждаща философията като строга наука . Към развитите в „Логически изследвания“ идеи вземат отношение най – изтъкнатите философи за периода – Наторп , Рикерт , Дилтай и др. Но въпреки това постигнатите до момента научни резултати не удовлетворяват Хусерл. Той не смята , че е намерил точния начин за превръщането на философията в наука . Феноменологията от горепосоченото произведение си е оставала вид дескриптивна психологична феноменология на едно емпирично равнище , описваща преживяванията на Аз – а , доколкото той емпирично се отнася до природните обекти .

Новите идеи , които определят развитието на феноменологията , са следните :

- *идея за разработването на феноменологията като трансцендентална философия / трансцендентален идеализъм / .* Хусерл извършва прехода от дескриптивна към трансцендентална философия под явното влияние на Кант , като преминава от позицията на привидна неутралност в борбата между материализма и идеализма във философията на позицията на философския идеализъм в неговата субективноидеалистична ориентация .
- *Идея за феноменологичната редукция като път , водещ до откриването на трансценденталното съзнание и осигуряващ възможности за неговото изследване .* Феноменологичната редукция става основен елемент на феноменологичния метод .
- *Идея за трансценденталната конституция на предметите и съзнанието .*

Стигайки до трансценденталното съзнание като първооснова на света , Хусерл се заема да покаже как точно от това съзнание израства за нас предметния свят .

И през този етап / както и през предходния , който няма да разглеждаме детайлно тук / водещият мотив за Хусерл продължава да бъде изграждането на философията като строга наука – наука , която не се изгражда върху предикативни и предпредикативни

самопонятности , а такава , в която всички предпоставки са задълбочено проучени и изследвани и са минали през проверката на нашия ум . И след постигането на това , философията би трябвало да може да претендира за изпълнение на своето предназначение .

Посоченият по-горе път , който Хусерл предначертава , по същество не се различава от пътя на Декарт / чрез метода на съмнението / , т.е. Придвижване от по – неясното към по – несъмненото . Но това , което при Декарт е самото начало , при Хусерл е подробно разработено , разгънато и аргументирано .

Кое е онова абсолютно знание , от което би трябвало да тръгне философската наука ? Хусерл смята , че всеки човек , живеещ в „естествена нагласа“ би дал като отговор съществуването на заобикалящия ни свят . *„Естествената нагласа“ е начин на поведение на мисълта , характерен за човека преди всяка философия .*

Основното и положение е съществуването на света като действителност , независимо от човека. До нещата в този свят се отнасят цялото ни познание и действие . Ние познаваме определени неща в техните свойства , отношения , промени , връзки и взаимозависимости . Нашите халюцинации , илюзии и съмнения не са действителни , те не променят този природен свят . За живеещия в „естествена нагласа“ човек съществуването на света и неговата самодаденост в познанието са неща , ясни от самосебе си .

„Естествената нагласа“ е характерна и за частните науки . Всяка от тях има предвид определена част от света , изучава своя предмет , задълбочавайки познанията си за него , откривайки нови връзки и взаимодействия . Частните науки приемат обекта на своето познание като съществуващ . Никоя наука не поставя въпроса за смисъла на това съществуване , за възможността на познанието . Именно поради това Хусерл нарича тези науки / както и самата „естествена нагласа“ / догматични . Философията не може да се задоволи с тези самопонятности , тя непрекъснато вижда загадки , проблеми . Философите си задават въпроса как е възможно обекта на познанието да съществува сам по себе си и същевременно да влезе в нашето познание и да стане обект на него . Какъв е смисъла на това съществуване и какво изобщо означава съществуването ? Това са едни от основните проблеми във философията , определящи и принципната и отлика от другите науки .

Известно ни е , че със същността на познанието се занимава теорията на познанието , а с битието – метафизиката / онтологията / . Доколкото загадката на битието може да бъде решена само чрез разрешаване на загадката на познанието , то теорията на познанието има приоритет пред онтологията . Хусерловата феноменология от втория си период / тук разглежданата / се

разкрива главно като теория на познанието .

С оглед постигане на целите си философията би трябвало да пристъпи към радикална промяна на основната теза на естествената нагласа , заставайки в една нова философска нагласа в отношението си към света . Този преход се извършва посредством метода на феноменологичната редукция .

Феноменологичната редукция е свързана с принципа на съмнението . Последният изисква да подложим на съмнение всичко , което може да се мисли не така , както се мисли , т.е. всичко , което не ни е дадено с несъмнена очевидност . Хусерл цели да покаже , че битието на света в себе си , както го мисли човек в естествената нагласа , е случайно , докато битието на Аз – а на съзнанието е необходимо .

Следващата стъпка на феноменологичната редукция е прилагане на принципа на *epoché* , на въздържание . Той изисква едно въздържание от всякакви съждения относно битието на предмета на познанието и в случая на света . За осъществяващия феноменологичната редукция философ няма значение дали предмета на познанието съществува действително или не . Този въпрос , според Хусерл , е метафизичен и не засяга феноменолога . Процедурата се нарича „заскобяване“ или „изключване“ на генералната теза на естествената установка . Какво се случва след извършването на феноменологичната редукция ? На пръв поглед като че ли всичко е ясно – остава човешкото съзнание като съвкупност от психическите преживявания , т.е. Аз –ът като съществуваща личност със своите емпирични преживявания , също принадлежи към света , чието съществуване трябва да бъде „заскобено“ .

Последният остатък след извършването на феноменологична редукция е областта на чистото съзнание , което Хусерл нарича „трансцендентално“ , т.к. то не е част от света . Чистото съзнание представлява собственото поле на трансцендентално – феноменологическите изследвания ; онази опора , върху която трябва да се изгради философията като напълно автономна област на познанието . Битието на съзнанието е първоосновата , от която трябва да тръгне философията в своето изграждане катто строга наука . Съзнанието е собствения предмет на феноменологията . Като наука за чистото съзнание , Хусерловата феноменология запазва своя характер на универсална наука . Битието или светът съществува за нас като даден ни в различните модуси на съзнанието , т.е. като това , което е обмислено от нас съобразно свойствата на съзнанието - като възприето , очаквано , фантазирано , оценено и т.н. Във феноменологията съзнанието не е вече само съзнание , а е съзнание – битие .

В своята феноменология Хусерл се стреми да покаже как с интенционалния живот на съзнанието израства предметния свят и как в процеса на интенционалните актове се конструира смисъла на всяка предметност в света и с това на самия свят .

Хусерл заменя понятието конституция с понятията предаване на смисъл , на значение на предметите . Конституцията на света в съзнанието означава придаване на смисъл и значение на предметите и успоредно с това и придаването на основния закон на тяхната свързаност , създаването на ред в света в процеса на интенционалната действителност на съзнанието .

Феноменологията , според него , изисква да се прави разлика между битието като съзнание и битието като показващо себе си в съзнанието трансцендентно битие . Неправенето на тази разлика би обезсмислило понятията трансцендентно и трансцендентално .
Хусерл не казва , че създаваме света в актовете на нашето съзнание , а че само му придаваме смисъл и значение .

Основен показател на Хусерловото битие е „имането предвид“ на определен предмет . За да твърдим , че едно нещо съществува , означава то да бъде съзнавано .Хусерл обаче не отъждествява съществуването с реалното съществуване . Съществуването има различни модуси – реално , илюзорно , необходимо съществуване и т.н. Всеки предмет , който ние съзнаваме , съществува в модус на битието , определен от начена , по който е съзнаван предмета от субекта . Ако един предмет ни е даден в активното възприятие чрез насочването на нашите сетива , то неговото битие е реално . Съзнаваният с помощта на фантазията предмет има възможно битие .

Според Хусерл светът не е съвкупност от всички действителни предмети . Като такъв той никога не ни е даден . Представата за такъв свят е допълнително създадена , тя е едно културно образование .Реално са ни дадени във външния свят като очевидност само отделните предмети . Но тази очевидност винаги страда от едностранчивост , към нея принадлежи един постоянен хоризонт от потенциални очевидности . Тази непълнота на очевидността се запълва в осъществяващия се синтетичен преход от очевидност към очевидност , като на всяко стъпало на този преход си остава един открит хоризонт от потенциални очевидности . Феноменологически погледнато , светът винаги си остава един общ хоризонт , съпровождащ всеки външен опит . Понятието за свят е идея за една пълна съвкупност от опитни очевидности .

Трансценденталната философия на Хусерл с метода си на феноменологичната редукция , насочен към откриването на чистия Аз , реално довежда до солипсизъм . Въздържането от съждения за битието на света се разпространява върху всичко светово , както и

върху битието на другите хора , като съществуващи в света . Подобно на смисъла и значението всички други неща в природата , значението и смисъла , в който аз приемам съществуването на другите хора , като съществуващи в света . Подобно на смисъла и значението , всички други неща в природата , значението и смисъла , в който аз приемам съществуването на другите хора , също е конституент на моето съзнание и има своя източник в него . Така конструирайки света , аз конструирам и другите хора . *Солипсизмът , за който вече бе споменато , е логически закономерно следствие от трансценденталната феноменология . С оглед преодоляването му , Хусерл започва да отделя все по-голямо внимание на интерсубективността .*

Трансценденталната субективност , конструираща света , започва да се разглежда като трансцендентална интерсубективност . Природата , културните образувания например имат своето значение не само за нас като познаващи субекти , но и за другите хора като субекти , тоест те са интерсубективни образувания на трансценденталната интерсубективност . Така обективното , което при Хусерл е тждество на общозначимото , общовалидното започва да се тълкува като тждество на трансцендентално интерсубективното .

Обяснението на трансценденталната интерсубективност и породените от това проблеми характеризират , според Хусерл , последната най – висша степен на развитието на трансценденталната феноменология .

Би било редно тук да се спрем на проблема за „жизнения свят“ , заемащ централно място в по – късната философия на Хусерл . Философът употребява това понятие за пръв път при разглеждането на основанието на Галилей на съвременната наука и то бива характеризирano като забравен фундамент на научното познание . Характеристиките на „жизнения свят“ при Хусерл са следните : Тои е преднаучен , т.е. съществува до и преди всяко научно познание . В него влизат елементарни положения , които се разбират от самосебе си . Напр. , че светът е съществуващ , че ние имаме реално съществуване в този свят , че ние сме обекти сред други обекти /съществуващи тук и там / в него ; също така ние сме субекти в този свят като познаващи го , обмислящи го и т.н. „Жизненият свят“ представлява царство на изначални очевидности , в което даденото е възприето като самото то , познато в непосредственото присъствие или като спомняно като самото то . „Жизненият свят“ е свят на субективно – релативното .

Разбиран по горепосочените начини „жизнен свят“ е тждествен със света на приподната нагласа , характерна за човечеството в първите стадии от развитието му. Но същевременно той съществено

се отличава от нея , защото Хусерл го разглежда като историческо образуване . Хусерл свежда науката само до метод , с помощта на който ние контролираме света на идеите и служещ ни за предсказване на явленията в нагледния свят . Сега от гледна точка на „жизнения свят“ науката е приравнена до „един измежду другите модуси на практически постигания“ . Според Хусерл „жизненият свят“ е забравен фундамент на науката / както и на философското мислене / . Той е независим от науката , но тя е зависима от него . Науката предполага съществуването на „жизнения свят“ не само при своето възникване , но и по – нататък - по времето на всичките и реализации . „Жизненият свят“ е свят на опит , в който учения знае себе си като човек по време на цялата си научна дейност , а също и извън нея . Именно на базата на този „жизнен свят“ са възникнали научните питання на всеки изследовател . Хусерл стига до антинаучна позиция по отношението философия – наука . Неговата феноменология ясно прераства в критика на науката . Философската научност принципно се противопоставя на научността на науката . Според Хусерл истинската научност би трябвало да цари в науката за „жизнения свят“ . Така Хусерловата феноменология се явява вдъхновител на едно от най – явните антинаучни движения във философията – екзистенциализма .